

Саха Республикатын үөрэбин министерствота
Саха Республикатын национальной оскуолаларын чинчийэр институт

«ОЛОНХО УОННА БИЛИНҥИ И КЭМ ОҕОТО»

МОНИТ ОРИНГ СҮРҮН Т ҮМҮКТ ЭРЭ

2010

Монит оринг сорууга

- Олонхоџо Судаарыстыба тус сыаллаах бырагырааматын «Олонхо уонна кэлэр көлүөнэлэр» салаатынан тэриллэр үлэ уонна «Олонхо педагогиката» концепция олоххо кириитэ оџо аймах олонхо туһунан өйдөбүлүгэр, сайдыытыгар дьайыытын кэтээн, билгэлээн көрүү.

2010 сѡл балаѡан ыѡыгар «Олонхо уонна билинни кэм оѡот о»
монит оринг өрөспүүбүлүкэ аѡыс улууһун
27 оскуолат ыгар ыѡт ылынна

- **Амма:** Амма гимназията, Амма 1№, Бөтүнг орто оскуолалара;
- **Горнай:** Бэрдьигэстээх гимназията, Бэрдьигэстээх 1 №, Солоѡон орто оскуолалара;
- **Мэнэ Хангалас:** Мэнэ Хангалас, Төхтүр, Чүүйэ орто оскуолалара, Тарат уопсай орто оскуолалара;
- **Нам:** Нам улуустааѡы гимназията, Хатынг Арыы, Бөтүнг орто оскуолалара;
- **Сунг аар:** Сунтаар, Күүкэй, Кутаны орто оскуолалара;
- **Таатт а:** Туора Күөл, Игидэй, Тыараана, Чөркөөх, Ытык Күөл 2№ орто оскуолалара;
- **Уус Алдан:** Мүрү 1№, Мүрү 2№, Баатаѡай, Саха-Бельгийскэй орто оскуолалара;
- **Чурапчы:** Чурапчы гимназията, Хатылы, Одьулуун орто оскуолалара.

Уопсайа хабылгына -1156 оҕо

кылаас	3	4	5	6	7	8	9	10	11
оҕо ахсаана	3	5	169	181	180	177	122	194	123

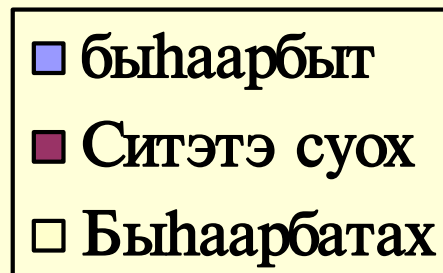
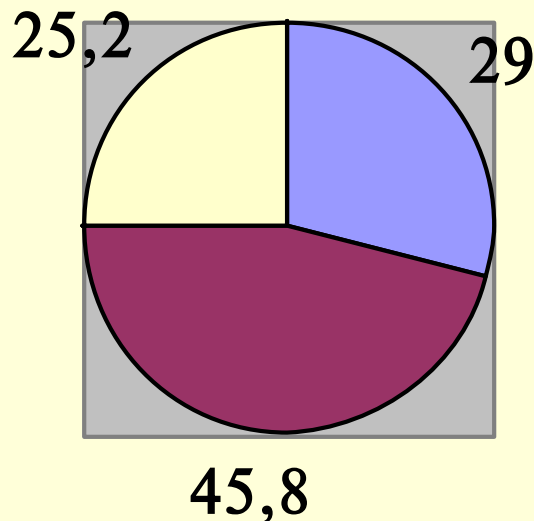
Ыйыт ык сүрүн салаалара

- Олонхо туһунан уопсай билии
- Олонхоһуттар
- Олонхо тыла
- Олонхо мин эйгэбэр: дьиэбэр, оскуолаба, түөлбэбэ
- Мин олонхоҕо сыһыаным

Олонхо т уһунан уопсай биһи

- «Олонхо диэн Эн санааҕар т угуй?»

Олонхо өйдөбүлүн быһаарыы

Олонхо т уһунан уопсай билии

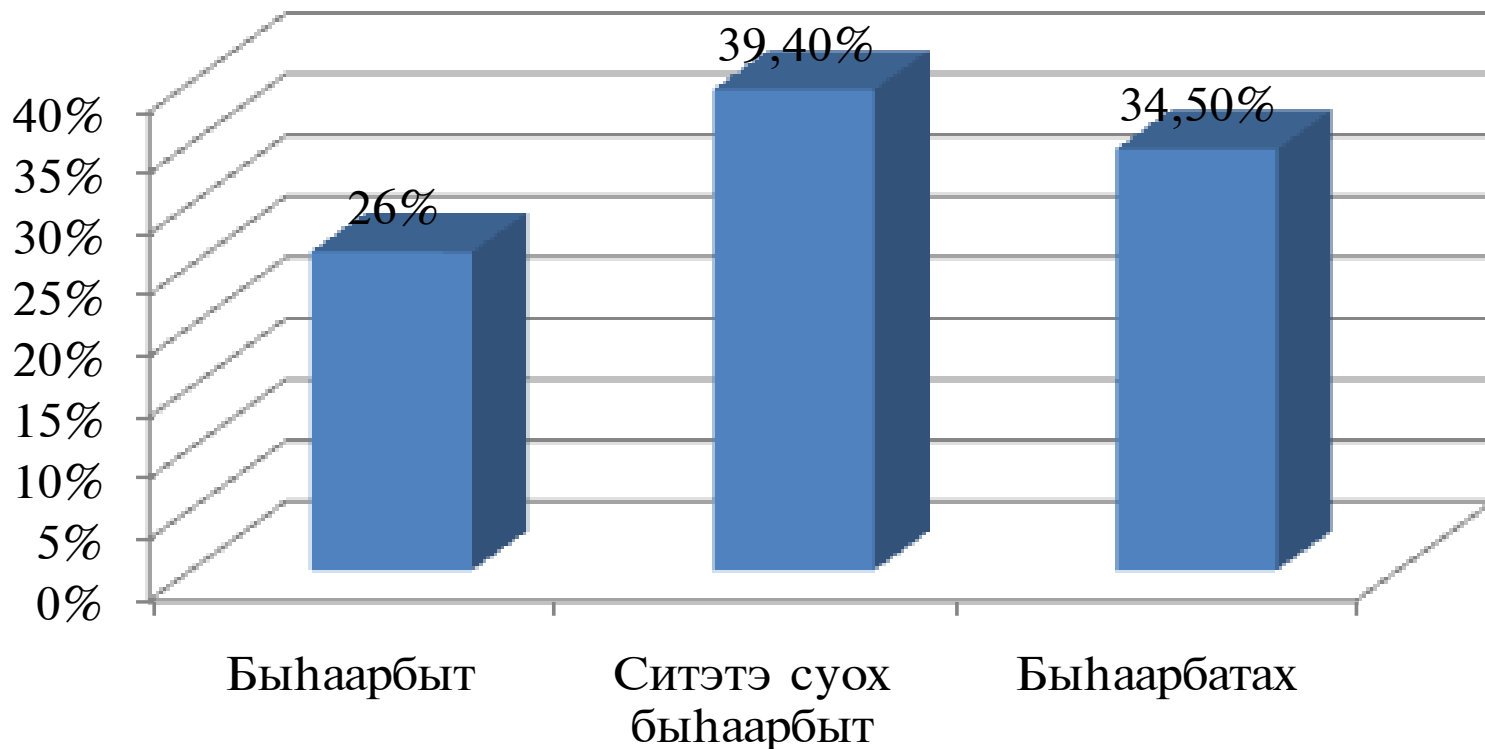
- Олонхо туһунан аан маннай кимтэн, ханна истибиккиний?

Олонхо т уһунан уопсай биһи

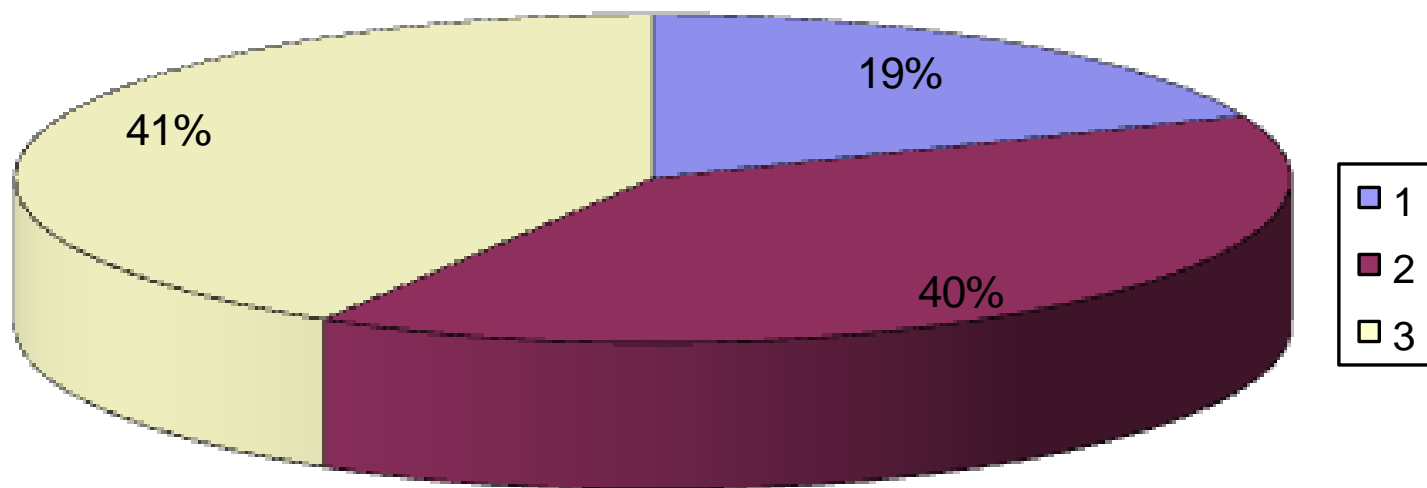
- Олонхо уратыта тугуй?

Олонхо уратытын биһи

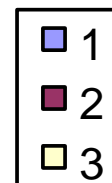
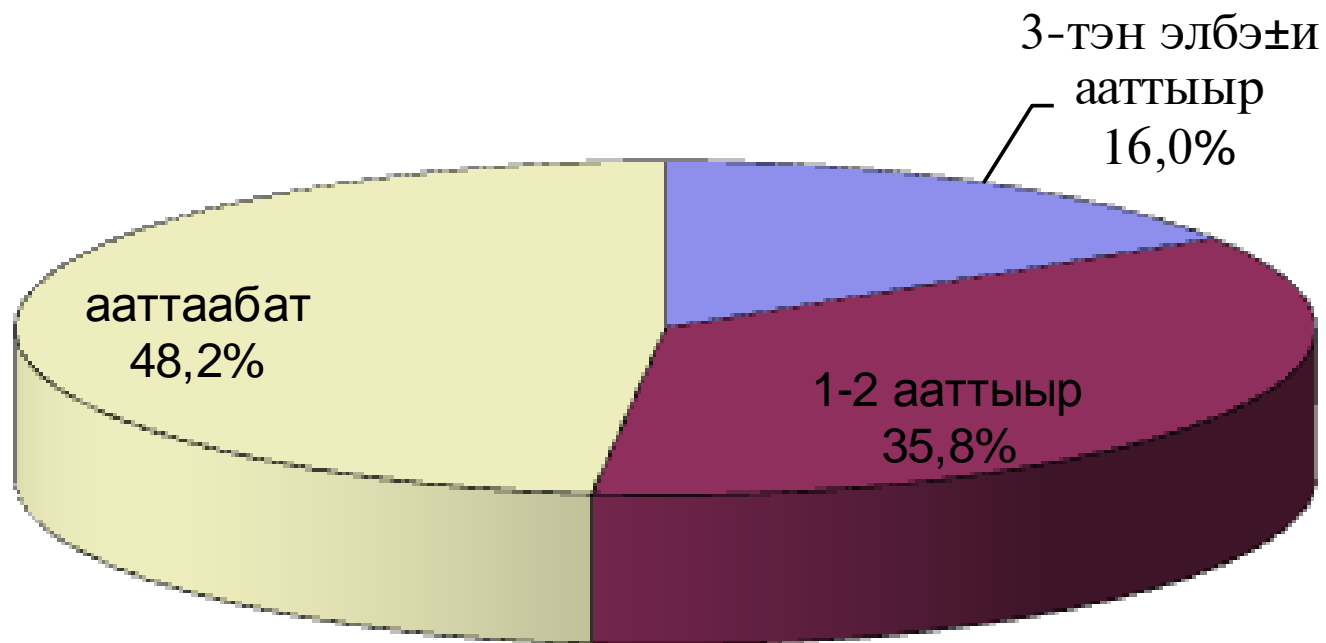
Олонхоут т ар

Норуот олонхоуттарын билии

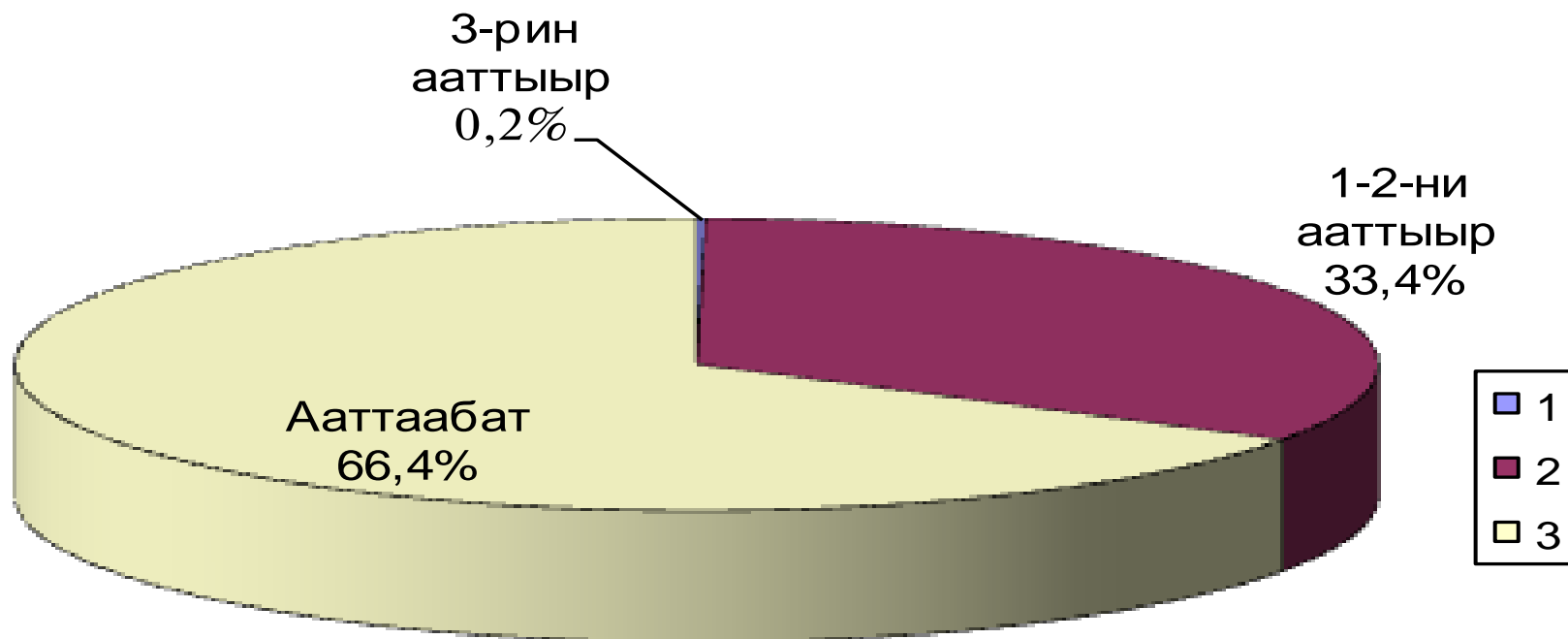
Олонхоһут т ар

Олохтоох олонхоһуту билии

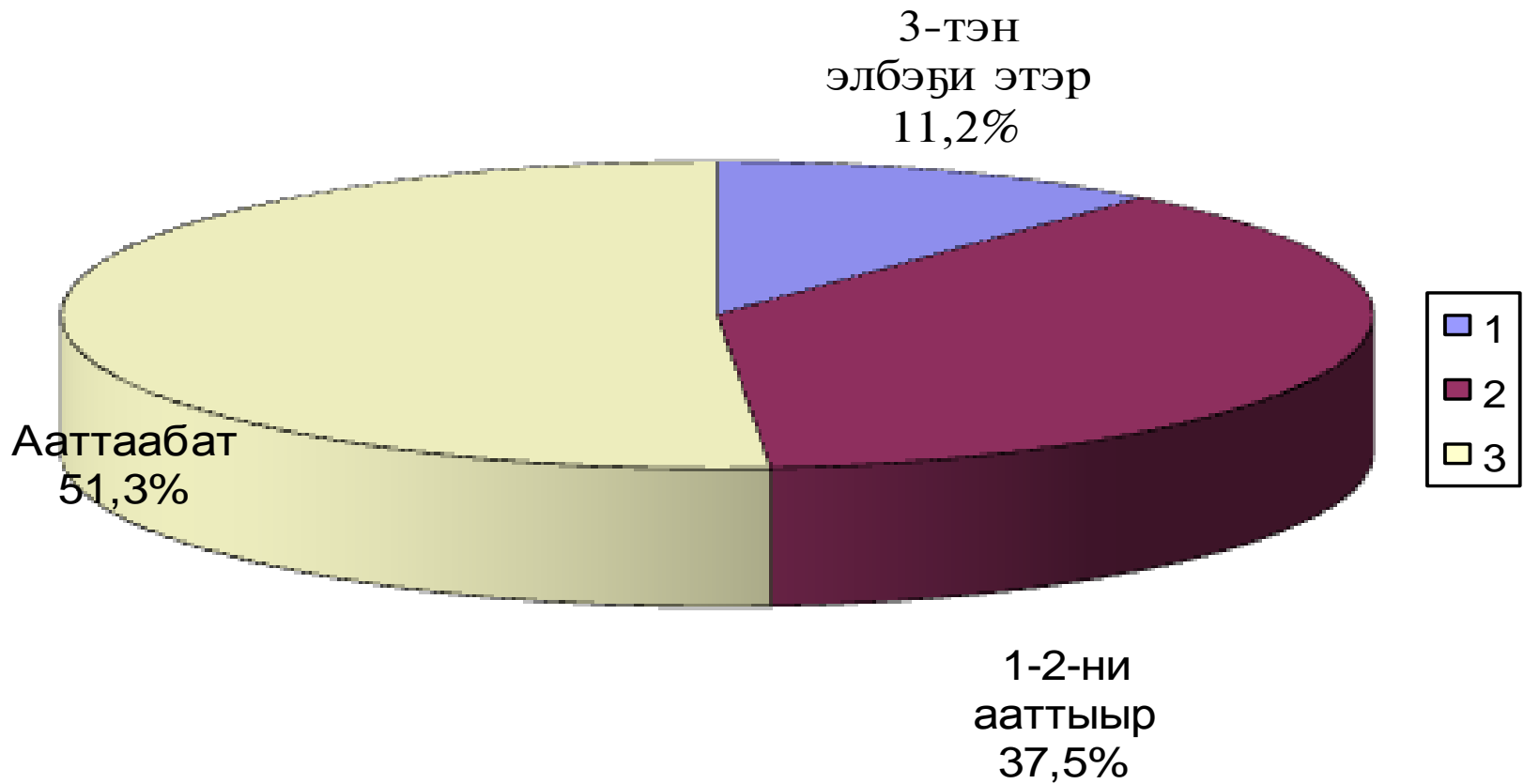
Олонхоһут т ар

Ийэ олонхоһуту билии

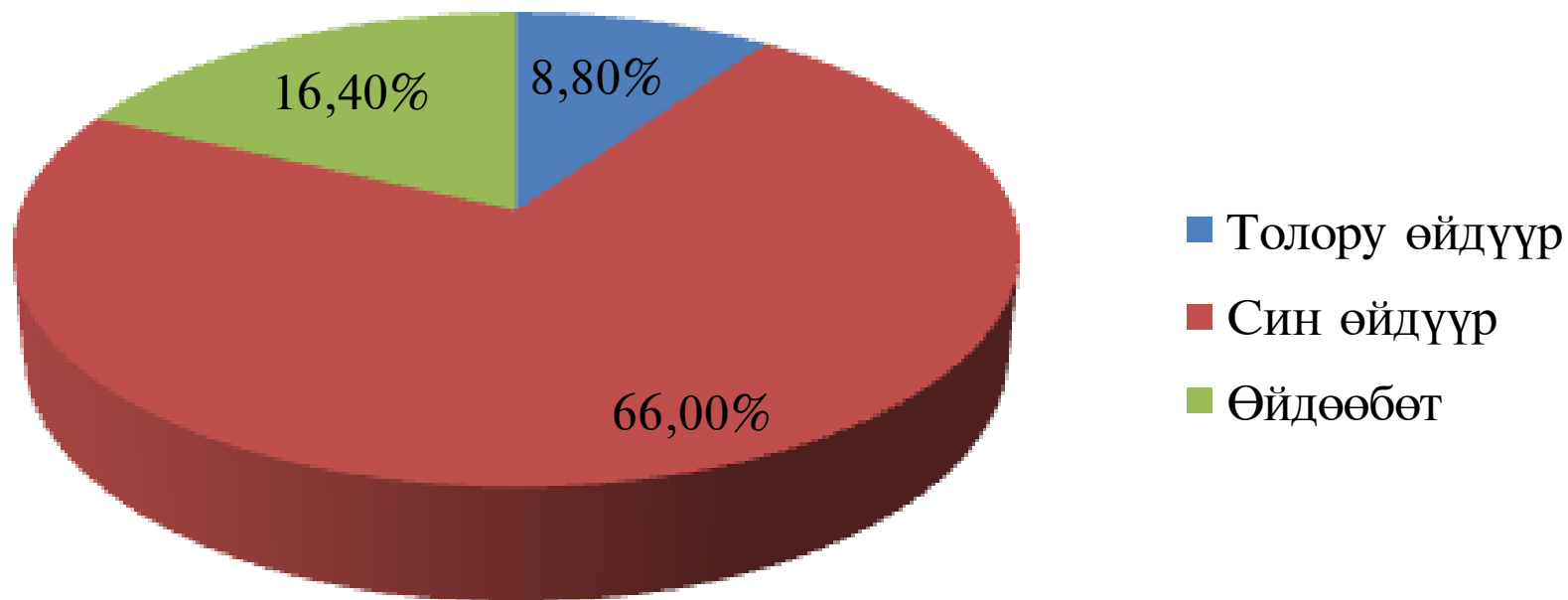
Олонхоһут т ар

Олонхоһут-суруйааччыны билии

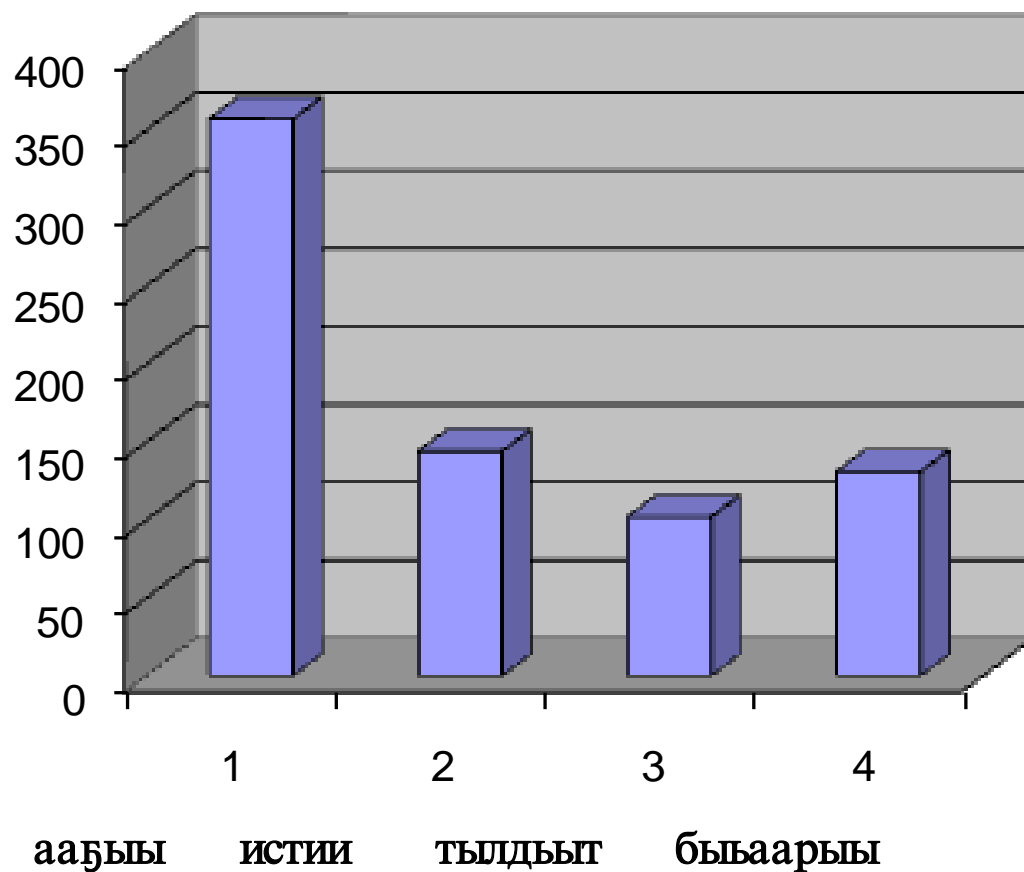
Олонхо т ыла

Олонхону аабан өйдүүрэ

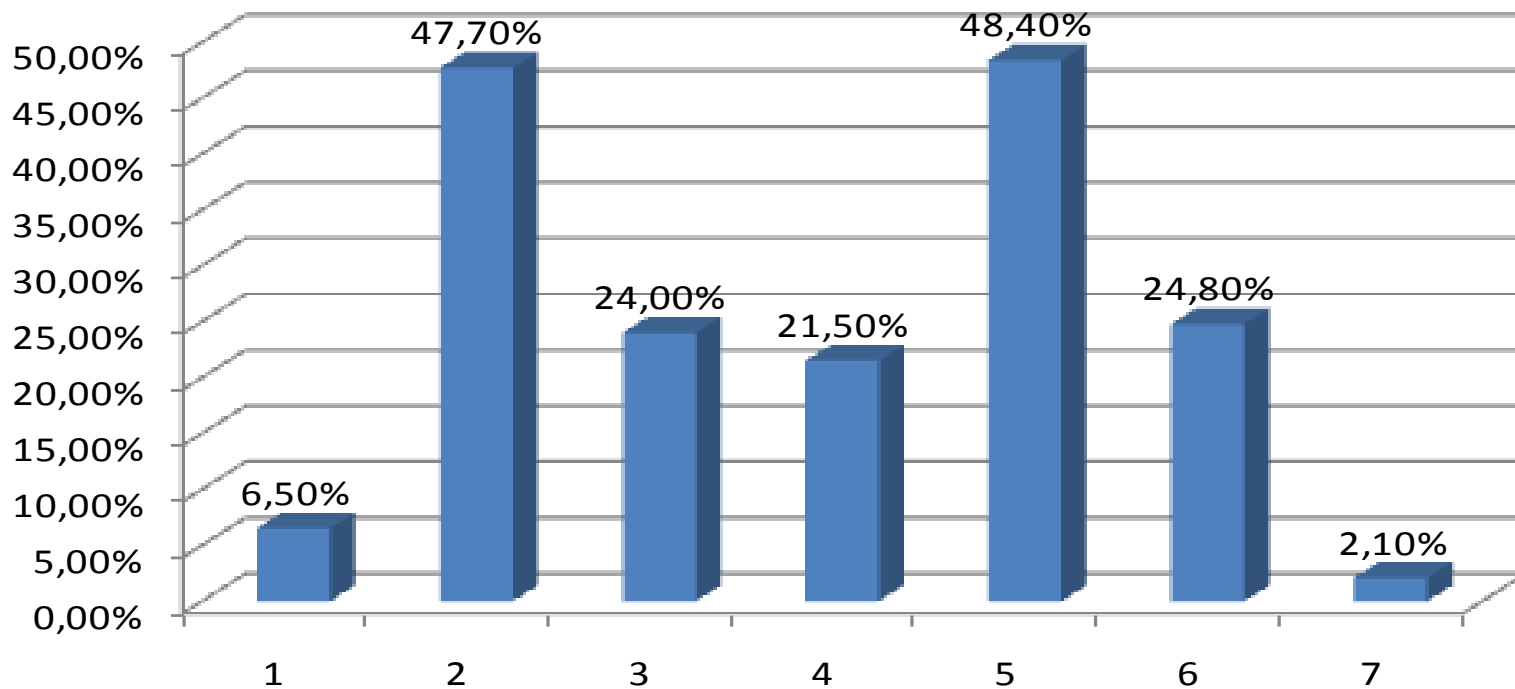
Олонхо т ыла

Олонхо тылын билиигэ туох көмөлөөбүй?

Олонхо т ыла

Олонхо тылын олоххо туһаныы

Олонхо мин эйгэбэр: дьиэбэр, оскуолаба, т үөлбэбэ, лаабырга

- Төрдүгэр, аймахтарыгар олонхоһут баарын 91 / 7,9 % обо ыйар, суобун 921 / 79,7%, ону таһынан баарын билбэппин диэн 36 обо этэр.
- Олонхону толорор киһи мин аймахтарбар баар диэн 63 обо (5,4 %), 909 обо (78,6 %) суох диир, 184 обо билбэт.

Олонхо мин эйгэбэр: дьиэбэр, оскуолаба, т үөлбэбэ, лаабырга

- Дьоно олонхону сэргииллэрин – 472/40,8%, сэргээбэттэрин – 256/22,2%,
- аабалларын – 348/31,1%, аахпаттарын – 273/23,6%,
- истэллэрин – 472/38,6%, истибэттэрин – 291/21,1% бэлиэтээн ыйбыттар.

Олонхо мин эйгэбэр: дьиэбэр, оскуолаба, т үөлбэбэ, лаабырга

- Дьиэлэригэр олонхо кинигэтэ элбэбин 140/12,1%,
- абыйах баарын — 582/50,4%,
- суобун — 241/20,8% обо бэлиэтиир.

Олонхо мин эйгэбэр: дьиэбэр, оскуолаба, т үөлбэбэ, лаабырга

- Олонхобо аналлаах тэрээһиннэргэ
дьоно кыттарын – 552/47,8%,
кыттыбатын 515/44,6% обо ыйар.

Ол иһигэр ордук элбэхтик эһэ, эбэ,
онтон ийэ, аба кыттарын этэр.

Олонхо мин эйгэбэр: дьиэбэр, оскуолаба, т үөлбэбэ, лаабырга

- 1156 оботтон 83 обо куруһуокка,
ансамблга сылдьар.
- 213 обо урут сылдыбыт.
- 243 обо сылдыан бабарар.
- 41 обо олонхо лаабырыгар
сылдыбытын ыйбыт.

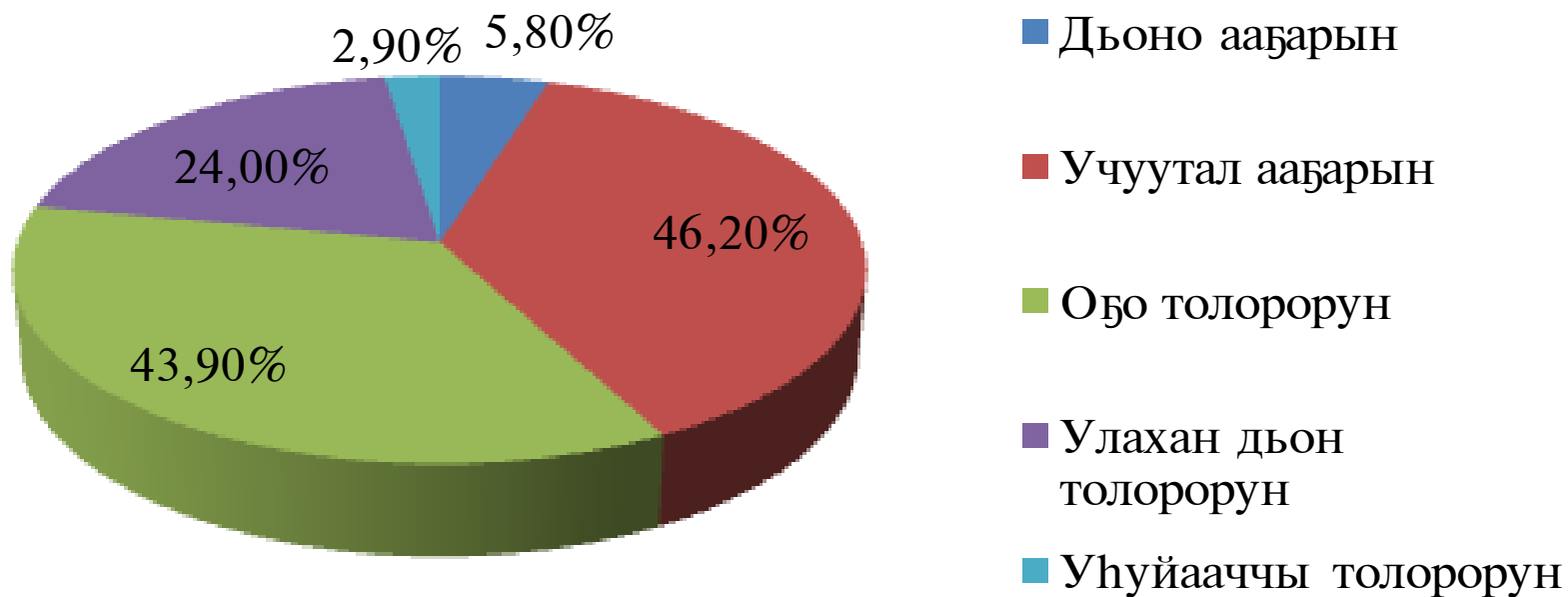
Олонхоџо мин сыһьяаным:

Ааџы

- П.А. Ойуунускай «Дьулуруйар Ньюргун Боот ур» олонхотун 160 (14%) оџо толору, 371 (32%) оџо – сороџун, 234 (20,2%) – оџо хрестоматияџа эрэ киирбит чааһын аахпыт.
- С.Васильев «Эрчимэн Бэргэн» олонхотун толору 245 (21,2%) оџо, сороџун 241(20,8%) оџо, хрестоматияџа киирбитин эрэ 282 (24,4%) оџо аахпыт.

Олонхоџо мин сыһыаным:

Олонхону истии

Олонхоџо мин сыһьяаным: Толоруу

- 1156 оџоттон 97/8,4 % оџо олонхону толорорун ыйар,
- ол иһигэр үгэс буолбут ньыманан соџотобун 28/2,4 %,
- бөлөбүнэн – 75/6,5 % толорор.
- олонхону сыанаџа туруорарга 81/7,0%,
- олонхонон дьүһүйүүгэ 18/1,6% оџо кыттар

Олонхону үйэт ит эр т уһугар оҕо т угу онгоруон баҕарара

- саҥа олонхону айыахтара – 242/21,0% оҕо,
- олонхонон киинэ устуохтара – 310/26,8%,
мультфильм онгоруохтара – 238/28,4%,
- олонхо дойдутун пааркатын онгоруохтара –
302/26,1%,
- атын омук тылыгар тылбаастыахтара - 253/22,0%
- олонхону сыанаба туруоруохтара - 203/17,6%,
- электроннай оонньууну онгоруохтара -196/17,0%
- олонхо ис хоһоонунан саҥа хартыына айыахтара –
167/14,5% оҕо.

Түмүк

- Олонхо Тус сыаллаах судаарыстыбаннай программата уонна Олонхо педагогиката олоххо киирэн эрэрэ көстөр.
- Олонхо сүрүн өйдөбүлүн, уратытын быһаарарга, улуу олонхоһуттары билиһиннэрэргэ болжомто ууруллуон наада эбит.
- Норуот тылынан уус-уран айымньытын ураты көрүнгүн быһыытынан өйдүүр эрэри, ол уратыны быһааран суруйарын үгүс оҕо ыарырбаттар эбит.
- Олонхо тыла киһи тыла-өһө байарыгар, саха тылын үйэтитэргэ уонна сайыннарарга суолталааҕа бэлиэтэннэ. Онуоха ордук көмөлөөбүнэн элбэхтик аабыы, истии этиллэр. Онуоха биир төһүү көмөнөн кылаастар бөлөхтөрүнэн олонхоҕо хрестоматия оҥоһуллара наада.

Түмүк

- Олонхожо улахан дьон түмсүүтэ баара ожо аймахха үтүө дьайыылаах эбит.
- Олонхо куруһуогар, студиятыгар, ансаамбылыгар, лаабырга элбэх ожо кыттыан бабарар эбит. Онон алын кылаастан сабалаан санга көлүөнэ үөрэх судаарыстыбаннай стандартынан уруок тас өттүгэр эбии көрүллэр 10 чааһы аттарыыга бу түгэни болбомтожо ылар хайаан да наадалаах.
- Саха героической эпоһа олонхо билигини ожо сайдыытыгар, киһи буоларыгар көмөлөөбө, көмөлөөх буолуоҕа бэлиэтэннэ.
- Олонхо норуот өйө-санаата, сиэрэ-туома, майгыта-сигилитэ, билиитэ-көрүүтэ түмүллүбүт түһүлгэтэ буоларын быһыытынан, **Олонхо педагогикат а** бүгүнгү оҕону иитиигэ биир сүрүн миэстэни ылара сөптөөх.